

לימוד פרשת המנורה שבמקדש

[פרשת תרומה (שיחה 3) – נכתב ע"י הרב משה צוריאל, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
 הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

הרמב"ם כותב בסוף הל' תמורה – "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם, ראוי להתבונן בהם וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם, תן לו טעם!"

כמובן, אנו חייבים במעשה המצוות מעל ומעבר לכל טעם אפשרי, ולא מקיימים מחמת איזה טעם, אלא כי כך גזר הקב"ה (כמפורש בר"ה טז. ירחמנא אמר תקעו). אבל מבחינת מצוות תלמוד תורה, חובה עלינו לבקש טעם, ולזה רמז רש"י בשבת (קכ. ד"ה א"י נכשל בהן) "דהיינו טעמי תורה המסותרין".

והר"י אברבנאל, בסוף פרשת תרומה סיכם: "ולא יעלה בלבבך שהסיפורים האלה ממעשה המשכן וכליו וסדר הקמתו ומשאו והקרבנות ועניני הנשיאים ובגדי הכהנים ושאר הדברים שהיו בדורות ההם, עתה שאנחנו בגלות אין לנו תועלת בידיעתם... כי כל הענינים שבאו בתורה עיקר הכוונה בהם חכמה עליונה ולימוד אלוהי בה יעיינו עד שישלימו נפשותיהם בהשגות וידיעות ההמה כמ"ש "ושמרתם... ועשיתם... למען תשכילו את כל אשר תעשון" (דברים כט, ח). לכן מה שידענו רמזיהם מועיל לנו היום הזה כיום המעשה עצמו ועל זה האופן באמת לא בטלה עבודת הקרבנות... כי השקפלתם לא בטלה... והמקרא והעיון באמיתות המצוות ההן יביאהו באמת אל ההצלחה האמתית" עכ"ל

הרי מכאן החובה הגדולה לעיין בטעמי כלי המקדש. וספרים רבים נתחברו בנושא זה.

- ראש לכולם, הרי יש לנו מחז"ל עצמם. בשמו"ר (ל"ה): "מה למעלה שרפים עומדים, אף כאן עצי שטים עומדים. מה למעלה כוכבים, אף במשכן כדמות כוכבים, קרסי זהב נראים ביריעות ככוכבים, מה תורה קדמה לעולם, כך הארון קדם לכלים". וכן בילקוט שמעוני (תחילת בהעלותך): "ז' קני מנורה מכוונים נגד ז' כוכבי-לכת שצ"ם חנכ"ל" וכיו"ב.

- גם **הרמב"ם** עסק בכך (מו"נ ג/מה)

- **והרלב"ג** (בפרשתנו ובפירושו למלכים, אע"פ ששייך את הענינים לביאור השכלים הנבדלים, לבל יאמינו בכוחות הגלגלים החומריים).

- עסק בזה הרבה **רבנו בחיי** על התורה (כה, לא),

- וכן **הרמ"א** ("תורת העולה", א/ט)

- וכן "**עקידת יצחק**" (דף קמו),

- ור"י **אברבנאל** (דף רנח)

- וכן "**כלי יקר**".

וראוי לפרסם כי אע"פ שכל פרשן ופרשן הלך בדרך המיוחדת לו והאופיינית אליו, והם נטו לכיוונים השונים מאד זה מזה, אין זאת אומרת שמישהו מהם טעה. אלא שיש רק חילופים הדגשות ביניהם בפרשנות המקרא. בהחלט ראוי להאמין כי שבעים פנים לתורה, וכולם צודקים (כגישתו של מהר"ל, "גבורות ה'",

פ"ח: "כי בודאי המראה הזה יש לו פנים לכל צד ומתחלק לענינים הרבה").

בעיוננו הקצר הזה, נתרכז בענין עשיית המנורה, ונביא כאן ב' גישות חשובות:

של רש"ר הירש, ושל רבנו מלבי"ם.

[א] הרב הירש (דף שכג ואילך) מבאר,

כי ארון-העדות מסמל לנו את התורה המסורה לנו מסיני, שם נגנזו לוחות הברית. ולכן החדר נקרא 'דברי', כי שם 'הדיבור' והוא מאחורי פרוכת המבדילה בין הקודש לקודש הקדשים.

אבל בהיכל עצמו היו ג', = השולחן (המורה על שפע חיים), המנורה (המורה על הרוח החיה בקרבנו), ומזבח הזהב, (הקשר של דבקות מחשבתית בה', והסמל שלו ע"י העלאת קטורת תמיד). השפע יורד אלינו ממערב ("שכינה במערב", ב"ב כ"ה:), כאשר השולחן משמאל (צפון) והמנורה מימין (דרום). כי תמיד הכח הימני חזק יותר מאשר כח השמאל. ה' הראה גם לזכריה (ג-ד) ענין המנורה, וקבע "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות". כלומר, חוץ מן ידיעות שכליות (המסומלות בתורה הכתובה והמסורה, בלוחות שבארון והם במוח) יש לנו כאן ענין עם ה"רוח", עולם הרגשות והשאיפות שבקרב לבו של אדם. ראינו זאת: "איש אשר רוח בו" (במדבר כד, ב) "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו" (במדבר יד, כד) "ואצלתי מן הרוח אשר עליך" (במדבר יא, יז).

ומה הם הרוחות הללו? תשובה לזאת מצאנו בדברי ישעיה (יא) "רוח ה' רוח חכמה ובינה / רוח עצה וגבורה / רוח דעת ויראת ה'". באמנותיות רבה משרטט לנו רש"ר (דף שכח) איך בכל צמד מהמלים הללו, אחד מימין ואחד משמאל. עד שחכמה עצה ודעת מימין, בינה וגבורה ויראת ה' משמאל. עי"ש בפרוטרוט איך הקנים מימין מסמלים עולם ההכרה, ושל שמאל מסמלים עולם המעשה. הוא מבאר איך הגביעים, הכפתורים, והפרחים הינם שלבים שונים (כמו בצמיחת העץ) בהתפתחות ובהתבשלות החכמה. כמובן, הברכה בכל הרוחות הללו היא רק כאשר הם מכוונים לקנה האמצעי, ואף הפתילה שבה פונה הישר לכיוון הארון שבדביר! כולה מקשה אחת, כי יש הרמוניה ותיאום ביניהם. אין האדם מובדל מן עולם המעשה, אבל גם בהיותו פעיל, כל כולו מכוון אל הקודש, אל הנאמר בלוחות הברית.

גם ר"י אברבנאל וגם הנצי"ב ("העמק דבר", שמות כז, כ) שייכו שבעת הקנים לחכמות-תבל. מצאנו זיהוי החכמות ברבנו בחיי (בסוף ספרו "כד הקמח", פירוש על אבות, סוף פרק ג) והם:

1. ההגיון (=חכמת הנאום),
2. המספר (=מתימטיקה),
3. מדידות (=גיאומטריה),
4. טבע (=ביולוגיה),
5. תכונה (=אסטרונומיה),
6. ניגון,
7. וכמובן שהקנה האמצעי הוא בחכמת האלהות.

(יש לרשימה זו נפקא מינה הלכתית לגבי ברכה על ראיית חכם (שו"ע או"ח רכד משני"ב ס"ק י). לקח גדול יש כאן שכולם צריכים לפנות למרכזי שהיא חכמת האלהות, ואף הוא פונה לקראת הארון שבדביר. כל חכמה שהיא תלושה מהכרת מציאות ה', הרי היא לרועץ. יש לפעמים להמנע מעסקי ידיעות החיצוניות וחילוניות כי היכי דלא ליטרדו את הנפש מההתקשרות הפנימית לתוכנם העליון של חכמת הקודש.

[ב] כעת נבוא לדברי רבנו מלבי"ם.

הוא מסביר (קונטרס "רמזי המשכן", בפרשת תרומה) איך כל עולמנו הקטן מכווון מול העולם הגדול, השמימי והרוחני. וכמו השימוש בשלט-רחוק, אנו משפיעים ומפתחים פיתוחים בענין הגדול ההוא. גם הוא הולך בדרכו של רש"י הירש בענין משמעותם של הארון, השולחן והמנורה, אלא שנותן לכך מימד של סתרי-תורה (דף 840).

ע"י גישה ברוכה זו נוכל להבין פשר החזרות המרובות בתורתנו של פרשיות המשכן :

בעת הציווי (פרקים כה"ח),

בעת מעשי היצירה (לט, ח – לט, לב),

בעת שהביאו האמנים את הכלים לפני משה (לט, לג – לט, מג),

ובעת משה הקים את המשכן (פרק מ). רבים שאלו על כך.

רמב"ן (סוף פרק לו) עונה כי יש בכך חיבה לישראל, וכ"כ "אור החיים" שם.

אבל לפי רש"י (לו, ח) : "חזרה כפולה ומשולשת זו תובן אם נזכור שלכל המשכן על כל פרטי חלקיו נועדה משמעות סמלית. אבל שום דבר לא ישמש כסמל מבלי כוונה תחילה למען המטרה הסמלית הזאת. אפילו ספר תורה, שהיינו סוברים שאין לו כלל משמעות אחרת ושקדושתו טמונה בו עצמו, אעפ"כ שימושו בקודש מותנה בכוונה שבלב הסופר בשעת כתיבת האותיות... כן נזכור כי תודעתם של העושים במלאכת המשכן על דבר משמעותם הסמלית של הכלים היתה חשובה פי כמה לגבי חלותה של עצם המשמעות הסמלית, שהרי הארון, השולחן, המנורה והיריעות, הבגדים וכו', כולם היו חפצים שבדרך כלל עומדים לתשמיש של חולין. לכן אין הכתוב מסתפק בסיפור פשוט וקצר 'האומנים עשו את הכל כמצווה עליהם, הביאו הכל אל משה, ומשה הקים את המשכן'. הרחבת הדיבור בכתוב באה ללמדנו כי האומנים ומשה שיוו לנגד עיניהם את קדושתם ומשמעותם הסמלית של כל פרטי החלקים שמהם הורכבה כללות המשכן, הן בשעת עשייה, הן בשעת ההבאה, ולבסוף גם בשעת ההקמה. וכך הובטחה להם קדושתם". עכ"ל.

במדרש תנחומא (צו, י"ד) : "אמר הקב"ה לישראל, אע"פ שבית המקדש עתיד ליחרב והקרבנות בטלן, לא תשכחו עצמכם מלסדר קרבנות, אלא הזהרו לקרות בהם ולשנות בהם, ואם תעסקו בהם מעלה אני עליכם כאילו בקרבנות (בפועל) אתם עוסקים. בא וראה ממראה יחזקאל 'הגד את בית ישראל את הבית... ומדדו את תכנית' (יחזקאל מג, י). אמר יחזקאל לפני הקב"ה : רבש"ע עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו, ואתה אומר לי 'ומדדו את תכנית'?! א"ל הקב"ה ליחזקאל : ובשיל שפני נתונים בגולה, יהא בנין ביתי בטל?! אלא גדול קרייתה בתורה כבניינה. לך אמור להם, יעסקו בקרייתה ואני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבנין הבית" עכ"ל. והדברים מאירים.